

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav české literatury a komparatistiky

Posudek diplomové práce Markéty Jakešové

Různé způsoby rozbití hegemonie jazyka v románech Elfriede Jelinekové, Ingeborg

Bachmannové a Thomase Bernharda

Diplomová práce Markéty Jakešové zrála velice dlouho, od jejího prvotního záměru do závěrečné podoby uteklo mnoho času a předpokládám, že od ní autorka mnohokrát utíkala, mnohokrát se vracela, několikrát začínala, škrtila, odbíhala k jiné literatuře i oborům, apod. Tato „pomalost“ a palimpsestové a několikanásobné čtení, zmiňované v úvodu, je z textu trochu znát a je mu určitě ku prospěchu. Na samém počátku byla především touha psát o oblíbené četbě (Jelineková, Bachmannová, Bernhard) a postupně krystalizovalo metodologické uchopení a zúžení tématu. Právě proto se mi jeví jako velmi užitečné „odskočení“ k jiným oborům a rámcům, především filosofickým a sociologizujícím. Stěžejním tématem se tak stane jazyk. A vzhledem k tomu, že metodologicky se diplomantka rozhodla vycházet především z feministických konceptů, pak je dalším klíčovým tématem též tělo a tělesnost, respektive vztah jazyka a těla, kulturní podmíněnosti, apod.

Ačkoli to vypadá, že bude převažovat především receptivní aspekt – autorka píše o intenzivním a niterně fyzickém zážitku čtení – jedná se o text hluboce analytický. Oceňuji ale, že autorka, vědoma si možných rámců akademického psaní, má neustále tento čtenářský úžas na vědomí a dokáže jej zprostředkovat. Napomáhá tomu výrazně esejistický styl i diskontinuita, jíž se netají a s kterou postupovala při zpracovávání jednotlivých témat, a dialogické návraty. Autorka inspirativně těká mezi jednotlivými autory, postupně přidává další aspekty, doplňuje, koriguje.

Podnětná a originální je druhá část práce, v níž se soustředí na limity jazyka a básnické metafory. Samotné téma jazyka - vztah jazyka a těla, jazyk coby nástroj manipulace, mocenského přivlastňování, wittgensteinovský koncept jazykové „fakticity“ či jazykových her – není vzhledem k volbě těchto rakouských autorů nijak překvapivé. Mimořádně podnětná a originální je však interpretace básnických metafor s ohledem na pojetí metafory a metonymie

u Romana Jakobsona. Analýza Bernhardovy, Bachmannové a Jelinekové metaforičnosti (metonymičnosti) se navíc odehrává v komparaci s rozdílným pojetím jazyka u raného (Tractatus) a pozdního Wittgensteina (Filosofická zkoumání) a s ohledem na další filosofická i lingvistická pojetí metaforičnosti. Autorka domýšlí (a aplikuje) především afatické poruchy (podobností a kontextová), jež se při tvorbě metafory i metonymie projevují, aby odlišila např. anihilaci u Bachmannové a mocenské nástroje jazyka násilí u Jelinekové.

I přes úspornost textu, jež občas vede k určitým emblematickým redukcím při charakteristice jednotlivých autorek/autorů (Bernhard coby misogynní autor) a k tomu, že se sama autorka nechá – zřejmě pod vlivem Deleuze – svést k významově sporným metaforám (např. „hierarchie narovnaná do plochy“ a „navrstvené plošiny“), se jedná o text velmi hutný. Autorka zlehka poletuje mezi různorodými teoretickými inspiracemi, jež zdaleka přesahují stanovené téma a ve vzájemné komparaci a interpretaci dnes již kanonických rakouských autorů/autorek nalézají řadu zajímavých aspektů či problematizují tradiční výklady (např. tzv. Bernhardova realističnost a objektivita v souvislosti se vztahem objektivit a subjektivit u Adorna).

Práce splňuje požadavky kladené na diplomovou práci, proto ji doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit jako **výbornou**.

V Praze 11. června 2017

Mgr. Blanka Činátlová, Ph.D.